

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє

*Матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
(Умань, 14 квітня 2021 р.)*

За загальною редакцією С. І. Ткачука

Умань
2021

УДК 37.013:[377+62]:001.18](06)

A43

Редакційна колегія:

Ткачук С. І., доктор педагогічних наук, професор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (головний редактор);

Азізов Т. Н., доктор технічних наук, професор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Терещук А. І., доктор педагогічних наук, професор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельник О. С., кандидат технічних наук, доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Бевзюк С. С. - секретар

*Рекомендовано до друку радою факультету інженерно-педагогічної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Протокол № 16 від 31 березня 2021 року)*

Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у
A43 майбутнє : матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Умань,
14 квіт. 2021 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла
Тичини ; за заг. ред. С. І. Ткачука. – Умань. 2021. – 296 с.

В збірнику представлені тези доповідей учасників Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє», яка відбулася 14 квітня 2021 р. в м. Умань на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Збірник адресований науковцям, здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними науковими дослідженнями в галузі професійної та технологічної освіти.

УДК 37.013:[377+62]:001.18](06)

©Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2021

ЗМІСТ

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ТА ПРОФІЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Бояр Владислав

Сутність диференційованого навчання та контролю навчальної діяльності учнів у процесі трудового навчання 11

Гаврилюк Оксана

Особливості розвитку творчого потенціалу особистості на уроках трудового навчання..... 15

Головацька Катерина

Нестандартні уроки як нетрадиційна форма організації навчальної роботи на уроках трудового навчання 20

Джевжик Віталій

Сутність здоров'язбереження в історико-педагогічному контексті 24

Дубов Валентин

Особливості розвитку творчої активності учнів ЗПО комп'ютерного профілю 28

Кондратова Анастасія

Методологічні основи процесу оцінювання навчальних досягнень учнів в процесі технологічної освіти 31

Легедза Оксана

Формування культури безпеки в учнів 37

Слободянюк Наталія

Теоретико-методичні основи етнокультурного виховання учнів старшої школи засобами декоративно-ужиткового мистецтва 40

Чайка А. О.

Інтеграційний підхід в освіті 44

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Бояр Владислав

Науковий керівник: к.п.н., доцент Бербец В.В.

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

СУТНІСТЬ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Диференціація навчання стала визначальним фактором та умовою гуманізації і демократизації, відродження культурної функції національної школи. Саме в ній педагоги справедливо вбачають нові можливості максимального розвитку дітей з різним рівнем здібностей. З даної проблеми проводиться велика експериментальна робота, нагромаджено вже певний досвід. Найважливішими для розгляду являються такі теоретичні й практичні питання: диференціація як вирішальний засіб індивідуалізації та гуманізації навчання; системи, рівні і види диференціації загальної шкільної освіти; педагогічні умови, що забезпечують і диференційований підхід до організації навчання; організаційні питання диференціації навчання; навчально-методичне забезпечення диференціації навчання та ін.

Починати варто з визначення самого поняття диференціація навчання й визначення сутності диференційованого підходу в навчанні.

Зазначимо, що у нашому дослідженні терміни "диференційований підхід у навчанні", "диференційоване навчання" і "диференціація" вживаються як синоніми, оскільки вони передають одне й те ж педагогічне явище.

Термін "диференціація" походить від латинського *differentid* – "різниця". Є різні підходи до визначення поняття "диференційоване навчання", про які вказувало чимало педагогів-дослідників. Так, І.А.Попова, І.Г.Самігулін вважають, що диференційоване навчання – це уміле й систематичне поєднання колективних та індивідуальних форм роботи з групами із врахуванням просунення учнів. У дослідженнях І.Е.Унт відзначається, що диференційоване навчання – це робота за різними програмами й підручниками, розрахованими на декілька рівнів інтелектуальної обдарованості учнів [8].

Найбільш вдало, на наш погляд, трактує диференціацію навчання І.М.Чередов, який вказує, що це процес навчання, який передбачає глибоке вивчення індивідуальних особливостей учнів, їх класифікацію за типологічними групами й організацію роботи цих груп для виконання спеціальних навчальних завдань, які сприяють їх розумовому розвитку [9].

Професор педагогіки О.І.Бугайов визначає диференціацію навчання як множинність та варіативність індивідуальних і колективних шляхів до суспільно погоджених цілей загальної освіти, і підкреслює, що диференціацію не слід

розуміти як мету. Він показує на те, що "індивідуалізація навчання – мета, диференціація – це засіб її досягнення" [3].

На те, що диференціація – це давно відомий і ефективний засіб здійснення індивідуального підходу до організації навчальної діяльності, вказують і багато інших педагогів. А необхідність здійснення індивідуального підходу є, в свою чергу, безперечною й знаходяться педагоги, що сумніваються у правомірності й індивідуального підходу. Більшість освітян віддають свій голос за індивідуалізацію навчання. Перші говорять, що індивідуалізація й диференціація навчання – це порушення принципу єдності й загальної доступності школи для всіх дітей, відсутності соціальних, національних і станових (кастових) обмежень, загальності її шлей та завдань, принципів організації навчально-виховного процесу, для досягнення всіма учнями єдиного суспільно-необхідного загальноосвітньої підготовки й надання однакових прав усім школи. Другі (друга група педагогів) говорять про безпідставність вище зазначених тверджень і доводять, що врахування індивідуальних особливостей учнів необхідне для ефективності навчання і, взагалі, – для досягнення цілей освіти [6].

Отже, досвід багатьох педагогів, приведені ними доводи красномовно свідчать про необхідність врахування індивідуальності кожного учня як виявлення особистості в її неповторності, унікальності, своєрідності, що і є індивідуальним підходом до учнів. Диференціація ж навчання є засобом здійснення індивідуалізації і являє собою врахування відмінностей між гомогенними або гетерогенними групами учнів за різними інтересами, рівнем розвитку, знань тощо.

Ю.К. Бабанський зазначає, що диференційований підхід не можна зводити до простого спрощення або ускладнення завдань. Він пише: «... диференційоване навчання – це робота на різному рівні з метою оволодіння єдиним програмовим матеріалом залежно від індивідуальних особливостей та підготовленості учнів [1].

Педагогічне керівництво диференційованим навчанням учнів, як вказує дослідник Т.А. Логвіна-Бик, передбачає: психолого-педагогічний аналіз рівня розвитку й індивідуальних особливостей учнів, умовний розподіл учнів класу на динамічні групи; аналіз змісту програм підручників та посібників, визначення ступеня їх складності для засвоєння різними групами учнів; розробка загальної моделі диференціації змісту навчального матеріалу і його розподіл за часом, формами і методами реалізації; впровадження моделі педагогічного керівництва диференційованим навчанням учнів; оцінка результатів; корекція знань та вмінь учнів [7].

Педагогічне керівництво диференційованим навчанням здійснюється в декілька етапів. Основні з них такі: діагностика рівня розвитку учнів, їх індивідуальних відмінностей, особливості розробки методик дослідження, їх використання та обробка результатів; прогнозування педагогічних навчальних цілей; розробка робочих моделей дидактичних цілей; підготовка навчальних програм та навчальних тематичних планів; збір банку інформації, що забезпечує дидактичну мету; забезпечення матеріальної бази; розподіл учнів на групи;

інструктаж груп, їх орієнтація; безпосереднє навчання (організація, регулювання); оцінка поточних результатів; планування навчального матеріалу; оцінювання етапів, внесення коректив у зміст, методика та організацію навчального процесу; стимулювання учнів [5].

Одним з основних і відповідальних етапів здійснення диференційованого підходу є розподіл учнів на групи. Як вже зазначалося, основою диференційованого навчання є глибоке знання індивідуальних особливостей дітей, їх навчальних можливостей, рівня їх психічного розвитку на даному етапі. Оскільки диференціювати навчання кожного учня практично неможливо, то, природно, є сенс розділити учнів на групи. Для цього потрібні критерії й програма вивчення дітей. У педагогічній психології та дидактиці є різноманітні підходи до виділення критеріїв вивчення індивідуальних особливостей і складання на їх основі типологічних характеристик учнів. Для здійснення диференційованого навчання на сьогоднішній день відсутня єдина типологія школярів, тому її розробка продовжує залишатись актуальною. В її основі повинні бути типові індивідуальні відмінності, притаманні учням різних вікових груп й будь-якого рівня успішності (враховуючи особливості темпераменту, індивідуальні відмінності психічних процесів, мотиви навчання, розвиток пізнавальних інтересів, працездатність, індивідуальний стиль навчання).

Виходячи з тих чи інших критеріїв, педагоги проводять диференціацію учнів на групи. Підходів до утворення груп, як і критеріїв, досить багато. Розглянемо лише два з них.

Дослідник В.І. Лозова розподіляє всіх учнів класу по трьом групам. Перша група – це діти з високим інтелектуальним розвитком. Начитані, вміють зв'язно розповісти. Вчаться з інтересом, на уроках активні, старанно виконують усі завдання, вміють зосереджено працювати. Програмний матеріал засвоюють легко й свідомо запам'ятовують. Охоче виконують вправи з логічним навантаженням. Учні цієї групи можуть виділяти істотне в явищах навколишньої дійсності, вміють порівнювати, бачити подібне й відмінне, зіставляти і протиставляти, аналізувати й систематизувати, знаходити причини явищ, робити висновки. Вміють працювати самостійно і швидко.

Друга група – учні з достатнім загальним розумовим розвитком. У них позитивне ставлення до навчання, є бажання вчитися, але через нестійку увагу, невміння зосереджуватися на виучуваному, довго тримати в пам'яті новий матеріал вчаться нижче своїх можливостей. На уроках активні, але матеріал усвідомлюють неглибоко. Темп виконання навчальних завдань середній. У самостійній роботі немає системи, тому в них може різко змінюватись рівень засвоювання матеріалу від "задовільно" до "відмінно". Такі учні потребують різних мір допомоги.

Третя група – діти з затримкою розумового розвитку. Швидко втомлюються, мають нестійку увагу. У них слабо розвинена здатність до абстрагування, низький рівень логічного мислення. Програмний матеріал засвоюють дуже повільно, поверхнево. Малий запас слів. У таких учнів інколи (частіше при вивченні перших параграфів теми) проявляється інтерес до

навчання. Але щоб цей інтерес не зник, учитель має систематично працювати з цими дітьми [5].

Науковець Т.А. Логвіна-Бик пропонує розподіляти учнів на 4 групи, згідно з такими критеріями, як рівень знань, наявність пізнавального інтересу до предмета, рівень научуваності.

1 група "Творці". Учні характеризуються творчим підходом до вирішення поставлених пізнавальних завдань, проявляють високий ступінь активності, здійснюють пошук найбільш раціональних прийомів розв'язання задач. Особливу увагу вони приділяють поглибленому аналізу змісту задачі, її внутрішній логіці, розв'язанню олімпіадних задач тощо.

2 група "Норма". Учні цієї групи здатні сприймати матеріал ширше й глибше, ніж учні 3 й 4 груп. Головний метод їхньої роботи - опора на досвід минулого. Яскраво проглядається бажання перенести його шаблонне в нову ситуацію, активно працювати в ході уроку, вчитися на "добре" і "відмінно". Характеризуються репродуктивним і продуктивним характером мислення. Працюють на уроці, використовуючи додаткову літературу, довідники, хрестоматії.

3 група "Репродукти" об'єднує в основному учнів з репродуктивним мисленням. Вони слабо володіють теоретичним матеріалом, мають прогалини в знаннях, оцінка їхніх знань в основному "задовільно" і "добре". Працюють на уроці над текстом параграфу, відповідають на запитання, ознайомлюються і працюють із схемами, таблицями тощо.

4 група "Мінімум" об'єднує учнів, які не вміють будувати схему міркувань, не можуть логічно з'ясувати особливості побудови з її властивостями й функціями, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, не володіють найпростішими навичками аналізу. Відповідають лише на односкладні питання. Завдання, поставлене перед класом, для них непосильне. Вони ніби автоматично виходять із процесу навчання, вчаться, як правило, на "незадовільно" і "задовільно". При здійсненні диференційованого підходу склад груп може (і повинен) змінюватися: учні переходять з однієї динамічної групи в другу, одержуючи завдання більш високого рівня, при умові, що вони успішно справились зі всіма завданнями [2].

Таким чином, використовуючи диференційований підхід до учнів і вдале управління процесом навчання, можна домогтися підвищення ефективності самостійної роботи учнів на уроці при вивченні нового матеріалу, при організації діяльності учнів по виконанню домашніх завдань, більш глибокого засвоєння нового матеріалу при вивченні його на уроці і в позаурочний час, узагальнення й осмислення. Вироблення спеціальних умінь і навичок. А це, у свою чергу, сприяє підвищенню якості засвоєння учнями навчального матеріалу, рівня знань учнів.

Список використаних джерел

1. Бабанский Ю.К., Поташник М.М. Оптимизация учебно-познавательного процесса. М.: Просвещение, 1982. С.88-99.

2. Братанич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи. Кривий ріг, 2002. 19 с.
3. Бугайов О.І., Дейкун Д.І. Диференціація навчання учнів у загальноосвітній школі : методичні рекомендації. К.: Освіта, 1992. 32 с.
4. Кыверялг А.А. Методы исследований в профессиональной педагогике. Таллин: Валгус, 1980. 334 с.
5. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Харків: ОВС, 2000. С. 30-34.
6. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібник. К. : А.С.К., 2004. 192 с.
7. Прокопенко І.Ф., Євдокімов В.І. Педагогічна технологія. – Харків: Основа, 1995. С. 100.
8. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. М.: Педагогика, 1990. С.6 –38.
9. Чередов И.М. О дифференцированном обучении на уроках. Омск, 1973. 156 с.

Гаврилюк Оксана
Науковий керівник: к.п.н., доцент Бербец В.В.
*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Формування освіченої творчої особистості – одне з пріоритетних завдань реформування освіти в нашій країні.

Засоби дуже різноманітні. Але перш за все це праця на уроках трудового навчання в загальноосвітній школі. Формуючи предмети, людина формується сама. Краса праці формує культуру особистості, перетворює працю в сферу задоволення її головних потреб. Найяскравіше проявляється розвиток творчого потенціалу особистості підлітка на уроках трудового навчання, коли вони із захопленням працюють, створюють і виготовляють вироби значимі для самих себе та оточуючих.

Значення праці в розвитку особистості загальноновизнано. Але сама по собі праця не гарантує роз'язання виховних завдань. Проблема в тому, на якій позиції при цьому стоять самі учні – виконавців, робочої сили чи творців, господарів своєї праці. Тому бажано так спрямувати трудову діяльність учнів, щоб праця стала джерелом розвитку відповідальності та ініціативи. В умовах такої організації праці, коли панує безвідповідальність, або кожен крок учнів контролюють дорослі, вона втрачає свій виховний сенс, оскільки принципове значення має не тільки кількість зробленого, а насамперед моральна позиція, сформульована учасниками.